

Марко станалъ южнославянски националенъ герой *хат'ѣѣох'у*. Хиляди пѣсни и приказки увѣковѣчаватъ паметъта му у сърби, българи, хървати, дори и у неславянскитѣ албанци; отъ Истрия до Цариградъ, отъ Янина до Варна едва ли ще се намѣри даже единъ човѣкъ, комуто да не е познато името на Марко. Навсѣкжде се сочатъ следитѣ отъ исполинската му сила. Мрачни долове сж разсѣчени отъ сабята му, голѣмитѣ хълмове сж неговитѣ шатри, канари и скали хвъргалъ той като играчки отъ високитѣ планини: навсѣкжде се сочатъ следи отъ копитата на коня му Шарко, на бани, пещери и крепости на Марко. Надъ портата Стамбулъ-капия въ Видинъ се виждатъ жбитѣ на Марко, въ балканския проходъ при Шипка и при Траяновитѣ врата — Марковитѣ кули, въ Пловдивъ гробната могила на Марка, а при Валона — на далечното албанско крайбрѣжие — Марковата клисура. Името на безсмъртния герой преследва пжтешественика по Балканския полуостровъ на всѣка крачка. Но най-живъ е споменътъ за него въ неговата държава — въ западна Македония. Тамъ, обаче, обикновено добавятъ, че Марко билъ притѣснителъ (зулумджия)⁵⁰.

Нераздѣлно е свързанъ съ името на Марко и неговия другарь *Константинъ*. Историческиятъ Константинъ билъ владѣтель на северна Македония. Тамъ, именно, следъ смъртъта на севастократора Деянъ управлявала неговата вдовица — *царица Евдокия*, може би сестра на Душана, съ тримата си сина: деспотътъ *Иванъ Драгошъ*, „господинъ“ *Константинъ* и воеводата *Димитрий*. Границитѣ на княжеството били: на северъ Църна гора, Руенъ и Власинскитѣ планини, на изтокъ Струма, на югъ — Бѣласица, на западъ — Бабуна. Княжеството включвало долното течение на р. Черна. Главни градове били: Жеглигово (при Куманово), Велбжждъ, Кратово, Шипъ, Струмица и Петричъ. Много златни и сребърни рудници по тия мѣста давали на братята голѣми парични срѣдства, съ които подѣржали силна войска. Много дворяни, главно сърби, влизали въ състава на блѣскавата имъ свита. Управлението на страната било уредено по сръбски образецъ. Братята плащали данѣкъ на турцитѣ и помагали лично въ време на война начело на отбрана конница⁵¹. Следъ смъртъта на Драгоша въ 1379 г.⁵² Константинъ взелъ въ свои рѣще цѣлата власт и царувалъ още 15 години. Загиналъ той заедно съ Марко, но споменътъ за него още дълго време билъ живъ въ областъта му, която даже дори около 1500 г. се наричала все още просто *Константинова земя*⁵³. Градътъ Велбжждъ по негово име билъ преименуванъ Кюстендилъ; въ 1530 г. въ дневника на Курипешича той се нарича *Constanica Banja*, т. е. *Константинова баня*⁵⁴, поради топлитѣ извори; въ сръбскитѣ източници отъ XV и XVI вѣкъ се нарича още *Беобушка баня*.

Богданъ, владѣтель въ южна Македония, се задържалъ да служи подъ знамето на Мурада. На изтокъ отъ него Алексей *Асанъ*, погърченъ потомѣкъ на царъ Иванъ Асенъ III, вече 17 години владѣлъ крайморския градъ Христополисъ (сега Кавала) и островъ Тасосъ; той превзелъ отъ турцитѣ нѣколко крепости, следъ което добилъ право на венециански гражданинъ⁵⁵.

Византийцитѣ дори следъ страшното сръбско поражение пакъ не помнѣли. Семейнитѣ крамоли между Палеолозитѣ отнели на слабата държава и последнитѣ жизнени сили. Лишениятъ отъ правото на престолонаследие Андроникъ се съюзилъ съ Сауджи, Мурадовъ синъ, който сжщо тъй нетърпеливо се стремѣлъ къмъ властъ. И двамата синове възстанали противъ бацитѣ си, но изгубили борбата. Сауджи предъ очитѣ на самия си баща билъ ослѣпенъ и обезглавенъ, а Андроникъ по заповѣдъ на императора Йорана билъ ослѣпенъ съ врѣлъ оцетъ и изпратенъ на заточение⁵⁶.